

Podpora nadaných žáků v Japonsku

Většina lidí si pod pojmem nadaného dítěte představí žáka, kterému se skvěle daří ve škole a dostává dobré známky. Takový pohled na nadané děti zastával Lewis Terman, který začal identifikovat nadané pomocí IQ testů (Simonton, 2000, s. 111). Pojem nadání však není tak jednoduchý. Můžeme se o tom přesvědčit například v knize od Sternberga (2005), kde odpovídali odborníci na otázku „What is giftedness?“ různorodě. V širším kontextu můžeme mluvit o uměleckém, motorickém nebo třeba o sociálním nadání.

Je zřejmé, že nadání je pouze sociální konstrukt, který není možné jasně definovat. Pojem používáme k tomu, abychom lépe rozvíjeli schopnosti žáků, a přitom stačí i pouhá představa nadání k tomu, abychom ho tím ovlivnili – většinou pozitivně (Mudrák, 2015, s. 16). Samotný přístup k nadání záleží na ideologii daného státu (Borland, 2005, s. 2). Cílem práce je zjistit, jaký přístup k nadání panuje v Japonsku a jak to ovlivňuje jejich výsledky ve vzdělávání a schopnosti v praxi.

1. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM

Vzdělávací systém v Japonsku je podobný tomu v České republice. Primární vzdělávání (*šógakkó*) trvá 6 let a odehrává se převážně na veřejných školách, které jsou placeny státem. Sekundární vzdělávání se dělí na nižší (*čúgakkó*) a vyšší (*kótó-gakkó*), přičemž každé trvá 3 roky (MEXT, nedatováno). Zde už nabírají na významu soukromé školy, které jsou v Japonsku značně rozšířené. Důležitou součástí života Japonských žáků jsou v tomto období i takzvané džuku – soukromé doučovací služby (Rohlen, 1980). Při přechodu do vyššího stupně – který je mimochodem velmi podobný našim gymnáziím – totiž musí žáci projít přijímacími zkouškami a vzhledem k tomu, že je v Japonsku velký společenský tlak na kvalitní vzdělání, chce většina rodičů, aby se jejich dítě dostalo na kvalitní školu. Povinné základní vzdělání je stejně jako u nás 9 let, žáci tedy musí absolvovat primární vzdělání a nižší sekundární vzdělání. Poté následuje terciální vzdělávání, které je tvořeno Univerzitami a Vyššími odbornými školami. Zajímavé je, že jejich bakalářské studium trvá 4 roky.

Školní rok v Japonsku trvá od dubna do března a je rozdělen do trimestrů. Mezi každým obdobím jsou krátké prázdniny. Jak už bylo zmíněno, velká část škol je soukromých a musí se na nich platit školné. To se ale musí platit překvapivě i na veřejných školách, které nejsou

součástí povinného základního vzdělání. Vzhledem k tomu, že v japonské společnosti je vzdělání velmi vážené, je i jeho kvalita na vysoké úrovni, což dokazují například výsledky z testů PISA, kde se Japonsko obvykle umísťuje na vysokých příčkách mezi zeměmi OECD (OECD, 2019).

2. STÁTNÍ SYSTÉM PODPORY NADANÝCH ŽÁKŮ

Důležitým prvkem v japonské společnosti je důraz na rovné podmínky. To se však projevuje negativně v podpoře nadaných žáků, která nebývá v zemích s takovýmto myšlením téměř žádná (Frantz a McClarty, 2016, s. 55). V japonských zákonech dlouho nebyla vůbec žádná zmínka o nadání. To se změnilo až v roce 2005, kdy japonský kabinet představil třetí Základní plán pro vědu a technologii. V něm se mluví například o konceptu Vědeckých kempů, Japonského vědeckého turnaje nebo Programu pro budoucí generaci vědců, který hodně spolupracuje s akademickou sférou (Sumida, 2013, s. 284). Jedná se pouze o podporu ve vědeckých disciplínách a v sekundárním vzdělávání. Japonské ministerstvo MEXT (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology – Japan) navíc stále nezavedlo do zákonů pojem nadaný žák a nijak s ním nepracuje. V roce 2018 se ale pokusilo o další systém podpory představením plánu *Foster diversified abilities to lead sustainable development of society*, ve kterém se zdá, že by se mohlo mluvit o jakémisi konceptu nadání. Například věta (MEXT, 2018)

„In order to promote activities to increase the abilities of students in elementary schools and lower and upper secondary schools through provision of education to cultivate creativity and opportunities for learning science and mathematics, etc., promote lesson improvement from the perspective of proactive, interactive and authentic learning and support upper secondary schools, etc. that provide advanced education on science and mathematics.“

zmiňuje vzdělávání základoškolských žáků s důrazem na kreativitu a příležitosti, což trochu připomíná nadání. Vypadá to tedy, že se nějaký systém podpory nadaných žáků dostává i do nižších úrovní vzdělávání.

Podle japonských novin (JIJI, 2022; THE YOMIURI SHIMBUN, 2022) měl od letošního dubna začít fungovat program, který by školám poskytoval finance pro nadané žáky a tím umožnil jiný přístup k nim. Mluví se o tom, že žáci budou mít místo klasických hodin speciální online výuku v jiné místnosti. Je tedy zřejmé, že se ministerstvo snaží poskytování vzdělávání nadaných žáků zařídit pedagogy mimo školu. To může mít příčinu ve faktu, že učitelé nebyli minimálně do roku

2016 na speciální přístup k nadaným žákům vůbec nijak připravování (Frantz a McClarty, 2016, Appendix C). Přetrvávajícím problémem je i to, že nadaní žáci nejsou v Japonsku nijak speciálně identifikováni – jejich přiřazení do speciální skupiny je pouze na osobním uvážení učitele.

3. REÁLNÉ ZKUŠENOSTI PÉČE O NADANÉ

Reálně se zdá, že péče o nadané děti v Japonsku je na velmi špatné úrovni, ba dokonce není vůbec žádná. Zajímalo mě, jaké zkušenosti mají přímo Japonci, a proto jsem zařídil (tímto děkuji za pomoc Petře Paličkové, která v Japonsku studuje a získala mi názory studentů ze 2 japonských měst), abych získal pár odpovědí rodilých Japonců na následující otázky:

Slyšeli jste někdy v průběhu svého vzdělávání, že by se používalo slovní spojení *nadané dítě*? Máte nějaký zkušenosti s odlišným přístupem ke spolužákům/vám samým, kteří byli nadaní? Víte o nějaké podpoře nadaných žáků v Japonsku? Připadá vám důležité takové žáky podporovat?

Zajímalo mě tedy, jestli Japonci skutečně pojem *nadané dítě* příliš nepoužívají, a pokud používají, jestli se ve svém životě setkali s odlišným přístupem k takovým žákům. Získal jsem odpovědi od 16 lidí, téměř všechny jsou typu ano/ne. Rozhodně se nejedná o žádný reprezentativní vzorek, účelem bylo pouze zlehka nahlédnout do reálných zkušeností. Výsledky udává následující tabulka.

Tabulka 1: Reálné zkušenosti s nadanými žáky

	ANO	NE
Slyšeli jste někdy v průběhu svého vzdělávání, že by se používalo slovní spojení <i>nadané dítě</i> ?	14	2
Máte nějaký zkušenosti s odlišným přístupem ke spolužákům/vám samým, kteří byli nadaní?	2	14
Víte o nějaké podpoře nadaných žáků v Japonsku?	5	11
Připadá vám důležité takové žáky podporovat?	15	1

U každé otázky je jasná většina jedné odpovědi. Z první otázky je zřejmé, že není tak zcela pravda, že by Japonci pojem *nadané dítě* nepoužívali. V běžné společnosti je pojem používán,

problém bude pravděpodobně jen na straně zákonů. Ve škole se ale evidentně s takovými žáky nijak odlišně nepracuje. Pouze dva lidi uvedli, že mají nějaké zkušenosti s tím, že s nadanými žáky bylo zacházeno jinak. Podrobněji uvedli:

„Na základce (první i druhý stupeň) byly takové děti oblíbenci učitelů.“

„Třídy byly rozdělené na *podpůrné pro nadané* a *normální*“.

První zkušenost se podle mého názoru nedá považovat za systémovou podporu nadaných žáků. Druhá odpověď je ovšem zajímavá a ukazuje, že výjimečně se s nadanými žáky v Japonsku pracuje lépe. O nějaké podpoře dokonce slyšelo 5 respondentů. Bohužel nevím, o jaké přesně. Pozitivní rozhodně je, že kromě jednoho člověka si všichni myslí, že podpora nadaných žáků je důležitá.

Ve výsledku tedy není problém ve společnosti pravděpodobně tak značný. Minimálně pár Japonců si myslí, že podporovat nadané žáky je důležité, i když se s takovou podporu příliš nesetkali.

4. ZAJÍMAVOSTI

Špatná podpora nadaných žáků je možnou příčinou rozmachu soukromého doučování *džuku* (Sumida, 2013, s. 278). Individualizovaný přístup v soukromém doučování je pozitivem pro nadané žáky, kteří by jinak neměli příliš mnoho možností rozvíjet plně své schopnosti.

Zajímavé je i srovnání přístupu k nadaným žákům v Japonsku a USA, které se nabízí, protože mají tyto země podobný vzdělávací systém. Žáci v USA nemají tak dobré výsledky ve srovnávacích testech. Díky dobré podpoře nadaných žáků ale produkují více kvalitních absolventů, kteří se potom stávají uznávanými odborníky, s čímž má Japonsko problém.

5. ZHODOCENÍ A INSPIRACE

Sice se může z pohledu srovnávacích testů PISA a dalších zdát, že minimální podpora nadaných žáků není v Japonsku problémem, nicméně ukazuje se, že dobré výsledky žáků nezaručují kvalitní vědeckou a profesní dráhu. Žáky studium nebaví, a proto nejsou motivovaní rozvíjet se na hranu svých možností (Sumida, 2013, s. 280). To ohrožuje schopnost Japonska produkovat kvalitní vědce a inženýry. Vypadá to, že této skutečnosti si je Japonsko vědomo a snaží se s tím

začít pracovat. Společenská nepřijatelnost rozdílného přístupu k nadaným žákům není pravděpodobně tak velká, ale v zákonech stále není zakotven pojem nadání.

Japonsko není země, kterou bychom se měli ohledně přístupu k nadaným žákům inspirovat. Je na ní nicméně dobře vidět, že nepodporovat nadané žáky není vhodná cesta a je tedy důležité se tomuto tématu ve vzdělávání věnovat a podporovat ho.

ZDROJE

BORLAND, James H., 2005. Gifted Education Without Gifted Children. In: STERNBERG, Robert J., DAVIDSIN, Janet E., 2005. *Conceptions of Giftedness*. 2. vydání. New York: Cambridge University Press. ISBN: 978-0-521-83841-2.

FRANTZ, Roger S., MCCLARTY, Katie Larsen, 2016. Gifted education's reflection of country-specific cultural, political, and economic features. *Gifted and Talented International* [online].

31(1), 46-58 [cit. 31. 05. 2023]. Dostupné z:

<https://doi.org/10.1080/15332276.2016.1220794>

JJI, 2022. Japan to offer support for students with outstanding talents. In: japantimes.co.jp [online]. 3.6. [cit. 31. 05. 2023]. Dostupné

z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2022/06/03/national/japan-offer-support-students-outstanding-talents/>

MEXT, 2018. *2.Foster diversified abilities to lead sustainable development of society* [online].

MEXT. [cit. 31. 05. 2023]. Dostupné

z: <https://www.mext.go.jp/en/policy/education/lawandplan/title01/detail01/sdetail01/1373823.html>

MEXT, nedatováno. *School System* [online]. MEXT. [cit. 31. 05. 2023]. Dostupné z:

<https://www.mext.go.jp/en/policy/education/overview/index.htm>

MUDRÁK, Jiří, 2015. *Nadané děti a jejich rozvoj* [online]. České Budějovice: Grada. [cit.

31. 05. 2023]. ISBN: 978-80247-5089-7. Dostupné z: [https://www.bookport.cz/e-](https://www.bookport.cz/e-kniha/nadane-deti-a-jejich-rozvoj-1310694/)

[kniha/nadane-deti-a-jejich-rozvoj-1310694/](https://www.bookport.cz/e-kniha/nadane-deti-a-jejich-rozvoj-1310694/)

OECD, 2019. *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do* [online]. Paříž:

OECD Publishing [cit. 31. 05. 2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>

ROHLEN, Thomas P., 1980. The Juku Phenomenon: An Exploratory Essay. *The Journal of Japanese Studies* [online]. 6(2), 207-242 [cit. 31. 05. 2023]. Dostupné z:

<https://doi.org/10.2307/132321>

SIMONTON, Dean K., 2000. Genius and Giftedness: Same or Different? In HELLER, Kurt A. et al. *International Handbook of Giftedness and Talent*. 2. vydání. Oxford: Elsevier Science Ltd., s. 111-123. ISBN: 0-08-043796-6.

STERNBERG, Robert J., DAVIDSIN, Janet E., 2005. *Conceptions of Giftedness*. 2. vydání. New York: Cambridge University Press. ISBN: 978-0-521-83841-2.

SUMIDA, Manabu, 2013. Emerging Trends in Japan in Education of the Gifted. *Journal for the Education of the Gifted* [online]. **36**(3), 277–289 [cit. 31. 05. 2023]. Dostupné z:

<https://doi.org/10.1177/0162353213493534>

THE YOMIURI SHIMBUN, 2022. Japanese govt to support 'gifted' kids from next year. In: japannews.yomiuri.co.jp [online]. 28.8. [cit. 31. 05. 2023]. Dostupné z:

<https://japannews.yomiuri.co.jp/politics/politics-government/20220828-54545/>